

Kompostboken

Ken Thompson

Översättning Thorbjörn Nilsson

prisma

A Dorling Kindersley Book
www.dk.com

Prisma
Besöksadress: Tryckerigatan 4
Box 2052
103 12 Stockholm

www.prismabok.se

Prisma ingår i Norstedts Förlagsgrupp AB,
grundad 1823

Projektredaktör Annelise Evans
Projektredaktör, design Clare Shedden

Redaktör Helen Fewster

Layout Louise Waller

Pearson Picture Library Lucy Claxton

Bildredaktör Mel Watson

Omslagsutformning Peter Luff

Produktion Liz Cherry

Redaktionschef Anna Kruger

Redaktionschef, design Alison Donovan

Register Michèle Clarke

Fotograf Peter Anderson

Illustratör Mark Hudson

Copyright © Dorling Kindersley Ltd 2007
och Prisma, Stockholm 2008

Text copyright © 2007 Ken Thompson

Originalalets titel: Compost

Originalförlag: Dorling Kindersley Limited, 80

Strand, London WC2R 0RL

Översättning: Thorbjörn Nilsson

Tryckt i Kina 2008

ISBN 978-91-518-5001-6

Kompostmakeri:

papper, kvistar
och tålamod

Den klassiska komposten

De traditionella råden för hur man ska åstadkomma en klassisk kompost är ganska enkla. Först samlar man ihop en blandning av mjukt, kväverikt avfall och hårt, kolrikt material. Kraftigare grenar och kvistar ska flisas.

Därefter börjar man bygga upp komposthögen med lager av olika material, och tillsätter en spade mogen kompost eller matjord då och då. Rätt sorts mikroorganismer kommer att kolonisera högen ändå vad det lider, men det är inget fel att ge dem lite hjälp på traven. Fortsätt tills högen mäter minst en kubikmeter, helst mer. Om högen verkar torr ska man vattna lite. Täck över högen med locket till behållaren eller en bit gammal matta.

Nu ska högen bli varm. När den börjar svalna luftar man den, så att värmen kan stiga igen. Nästa gång den svalnar luftar man en gång till. Sedan får högen vara ifred tills allt är klart.

Visst låter det enkelt? Tyvärr har den här herrgårdsmodellen fått generationer av trädgårdsägare att ge upp tanken på att ha en egen kompost. Faktum är att

i dessa enkla råd döljer sig en massa luriga påståenden som slätar över de verkliga problemen.

”Lufta och rör om i högen när den börjar svalna.”

Dagens trädgårdsägare är upptagna människor, och komposten brukar ligga ganska långt ner på listan över prioriteringar. Att vända en komposthög är ett tungt arbete, och att behöva göra det två gånger låter som att lägga sten på börda. Och så finns ju oron där: Är det dags nu? Har den börjat svalna än? Har jag väntat för länge?

”Samla ihop minst en kubikmeter avfall.”

Ursäkta?

Hur ofta har ägaren till en vanlig villaträdgård tillgång till en kubikmeter avfall, vid ett och samma tillfälle? Gör en paus och försök visualisera hur mycket en kubikmeter trädgårdsavfall är. (Hämta ett måttband om du behöver.)

”Måda”, brukar svaret bli, ”samla ihop materialet över en tid, då.”

Visst, men var gör man av det medan man väntar på att man har samlat ihop tillräckligt mycket? Och hur hindrar man till exempel köksavfallet från att börja komposteras innan man har hunnit lägga det i komposten? Ska man ha det i kylskåpet?

En annan sak som ofta glöms bort: enligt beskrivningen är kompostering något man gör i omgångar, ungefär som med tvätt i tvättmaskinen. Man samlar ihop en viss mängd komposterbart material, och efter en viss tid har man färdig kompost.

Det väcker frågan: vad gör man med komposterbart material som ackumuleras under tiden? För att den traditionella modellen ska fungera måste man helt klart ha minst två komposthögar.

”Fyll kompostbehållaren med minst en kubikmeter avfall.”

Det här förutsätter förstås att man har en kompostbehållare som rymmer så mycket. Låt oss ta en titt på hur stora marknadens vanligaste kompostbehållare är. Olika varianter av den klassiska träbingen (ibland dock tillverkad av plast) har volymer på mellan

Det är inte lätt att klämma in 1 m³ avfall i de vanligaste behållarna.

0,3 och 1 m³. Det går att hitta större modeller, men de är inte lika vanliga.

Plastbehållare, både de isolerade modellerna avsedda för "varmkompostering" och de oisolerade för vanligt trädgårdsavfall, är vanligtvis mindre. De flesta verkar rymma en volym på mellan 0,25 och 0,75 m³. Roterande kompostbehållare och de som låtsas se ut som bikupor eller liknande är vanligtvis ännu mindre. Jag tvingas dra slutsatsen att de flesta tillverkare av kompostbehållare inte räknar med att den genomsnittliga trädgårdsägaren har en kubikmeter kompostmaterial att ta hand om på en och samma gång.

”Vattna högen om den verkar vara torr.”

Det låter enkelt och rättframt, men verkligheten döljer ett min-fält. Vi har redan sett att fuktighetsgraden spelar in för syresättningen (se s. 28–29), men det finns även andra aspekter att tänka på.

Värmen stiger långsammare i en våt kompost än i en torr.

Vatten leder nämligen värme mycket bättre än luft, vilket förklarar varför kallt vatten alltid känns kallare än luft som håller samma temperatur. En våt kompost förlorar alltså värme snabbare än en torr.

Även om det knappast kommer att hända i din kompost, så förekommer det faktiskt att riktigt stora komposter (vid kommersiella anläggningar) självantänder, och det brukar bero på att högen (åtminstone delvis) blivit för torr. Fuktighetsgraden är alltså avgörande: den måste vara så hög att komposteringen kan fungera, men inte så hög att värmen leds bort för snabbt. I den skala vi arbetar är det mycket svårt att mäta eller kontrollera kompostens fuktighetsgrad – även mycket små variationer kan förmodligen förklara de relativt oförutsägbara resultat våra komposter ger.

Men fungerar det? Om du nu gör allt efter alla konstens regler, blir det då kompost av högen som det var tänkt? Det brittiska trädgårdssällskapetets försök som jag beskrev ovan (se s. 60–61) visar att det inte är särskilt troligt. Det enda enkla sättet

att se till att komposthögen blir varm och håller sig varm är att göra den bra mycket större än vad instruktionsböckerna säger, och definitivt större än vad de vanliga kompostbehållarna rymmer.

Det står klart att den klassiska komposteringen utformats av (och för) folk med stora trädgårdar, gott om utrymme och god tillgång till externa källor av kompostmaterial, framför allt gödsel. För sådana trädgårdar fungerar den klassiska komposten bara fint. Vid RHS-anläggningen i Wisley blandar man samman lämpliga andelar av lagom finfördelat och maskinbearbetat material och bygger upp enorma högar (omkring 2×4×12 meter, eller cirka 100 gånger större än en trädgårdskompost). Efter ungefär fyra månader har det förvandlats till högklassig kompost, men en sådan process kan den vanliga trädgårdsägaren bara drömma om.

Nu säger jag inte att det är omöjligt att skapa en traditionell kompost i en vanlig kompostbehållare. Man måste bara vidta något eller några av nedanstående mått och steg:

- importera kompostmaterial från externa källor
- kompostera bara på sommaren
- se till att kompostbehållaren är isolerad på rätt sätt
- placera kompostbehållaren så varmt och vindskyddat som möjligt
- flytta till en plats med varmare somrar.

I det här läget är det förstaeligt om den genomsnittliga trädgårdsägaren börjar tycka att det här med kompostering inte är värt mödan. Det ska ju vara kul att ha en trädgård.